

הקבר המשפחתי של ישוע: אמת או בדיה?

האם נתגלו עצמותיו של ישוע?

האם נתגלה קברו של ישוע בשכונת תלפיות שבירושלים?

בסרט תעודה ששודר בשנת 2007 בערוץ דיסקברי, ניסו המפיק ג'יימס קמרון (טיטניק) והבמאי היהודי שמחה יעקובוביץ' להוכיח שמערת הקבורה ועצמותיו של ישוע נתגלו באזור ירושלים. קמרון ויעקובוביץ' אף הביאו ראיות לבן שנולד לישוע ולמרים המגדלית.

אם קברו של ישוע אכן נתגלה, הרי שכל ההיסטוריה הנוצרית מבוססת על טענה שקרית – שישוע קם פיזית לתחייה, נצפה בידי 500 ויותר מחסידיו בעת ובעונה אחת, המשיך ללמד את תלמידיו 40 יום נוספים, ולאחר מכן עלה השמימה. אבל לפני שנשקע עמוק בתוך קונספירציה נוספת נוסח דה וינצ'י, בואו נבחן את העובדות שמאחורי הטענות של קמרון.

העובדות שהוצגו:

1. בשנת 1980 נתגלו במערת קבורה בשכונת תלפיות שבירושלים עשר גלוסקמות (ארונות קבורה קטנים) שתוארכו למאה הראשונה לספירה.

2. נתגלו גם שש כתובות, כולל שמות דומים או זהים לכמה מבני משפחתם של ישוע ושל חסידיו:

- ישוע בר יוסף,
- מרים
- מריאמנה מרה
- מתיה
- יוסה
- יהודה בר ישוע

3. קמרון ניסה להוכיח שמריאמנה מרה היא מרים המגדלית, אשר ילדה לישוע בן שנקרא "יהודה בר ישוע."

4. בדיקות דנ"א מוכיחות שאין קרבת דם בין שרידי הרקמות מהגלוסקמות של ישוע ושל מריאמנה, ועל כן קיימת אפשרות שהם היו נשואים והביאו לעולם ילדים.

בחינת הראיות

אם כן, מה הסיכוי שזה אכן קברו של ישוע? על פי קמרון ויעקובוביץ', אי-הסבירות הסטטיסטית שהשמות הללו שייכים למשפחה אחרת, ולא למשפחתו של ישוע מנצרת, היא 600 ל-1. ועם זאת, מלומדים רבים מתנגדים לרבות מהטענות שהעלו השניים בפרשנות שלהם לעובדות. בואו נראה:

1. אכן כן, במערת קבורה עתיקה נתגלו מספר גלוסקמות. אבל יש עוד אלפי מערות קבורה דומות שנתגלו באזור ירושלים, ובגלוסקמות רבות נטמנו עצמות של יותר מאדם אחד. למעשה, ד"ר קרייג אוונס, מחבר הספר *Jesus and the Ossuaries*, קבע שבקבר נמצאו עצמותיהם של 35 אנשים שונים, ושמחצית מעצמותיהם נתגלו בתוך הגלוסקמות הללו. אוונס הוסיף וציין שבאתר נמצאו סימנים רבים לזיהום הממצאים.

2. האם קמרון ויעקובוביץ' צודקים בפרשנות שלהם של השמות שעל הגלוסקמות? לדברי רבים מהמומחים, התשובה היא לא. כמה מהכתובות נכתבו בארמית, אחרות בעברית ועוד אחת ביוונית. זה לבדו מעיד על כך שהם לא נקברו באותה תקופת זמן. יותר מזה, כלל לא ברור שהשם "ישוע" אכן חקוק על הגלוסקמות. ד"ר אוונס בדק את הגלוסקמות בעצמו, ומסקנותיו אינן חד-משמעיות. גם סטיבן פפאן, חוקר ביבלייה באוניברסיטה של ארץ הקודש בירושלים, אינו משוכנע שהשניים קראו נכונה את השם "ישוע" שעל הגלוסקמה. הוא סבור שהשם הוא כנראה "חנן". הכתב השמי העתיק ידוע לשמצה בקושי הרב לפענח אותו.

וכדאי גם להוסיף ולציין שהשמות ישוע, מרים ויוסף היו נפוצים מאוד במאה הראשונה. כ-25 אחוזים מהנשים בתקופתו של ישוע נקראו מרים. גם יוסף היה שם נפוץ ביותר, ואחד מתוך עשרה גברים נקרא "ישוע". ד"ר אוונס ציין שבאזור ירושלים נתגלו כמאה קברים עם השם "ישוע", וכמאתיים קברים עם השם "יוסף". השם "מרים" מופיע במספר רב עוד יותר של קברים.

כל אחד מהשמות, פרט למריאמנה, היה שכיח מאוד באותם הימים, וכבר ב-1996 הפיקו בבי-בי-סי סרט שבו נטען כי בהתחשב בשילוב המסוים הזה, אולי מדובר באותה משפחה. ועם זאת, המומחים הפריכו את הרעיון, כי כפי שציין גם חוקר הברית החדשה ריצ'רד בוקהם, "השמות

התנ"כיים הללו היו נפוצים כל כך, שגם אם הייתם בודקים את הסבירות הסטטיסטית, היה סיכוי 'נמוך מאוד' שמדובר במשפחתו של ישוע המפורסם."

3. התמיכה הסטטיסטית בתיאוריה הזו של "קבר ישוע" תלויה כל כולה בשאלת מרים המגדלית. אם כך, האם מריאמנה מרה היא אכן מרים המגדלית, כפי שניסו להוכיח קמרון ויעקובוביץ'? לא לדעת רוב המומחים. הפרשנות של השניים פשוט אינה מגובה בראיות. בוקהם הוסיף ואמר: "השימוש הראשון בשם 'מריאמנה' כשם נרדף למרים המגדלית מקורו בחוקר שנולד בשנת 185, וזה מעיד על כך שמרים המגדלית לא נקראה בשם זה אלא הרבה אחרי מותה."

אף שקמרון ויעקובוביץ' שכרו סטטיסטיקאי מומחה בשם אנדרי פורברגר כדי להוכיח את טענתם, המספרים שלו התבססו אם כן על הנחות שרוב המלומדים מטילים בהן ספק. למעשה, פורברגר עצמו הודה שאת ההנחות קיבל מראש מיעקובוביץ', ושהגורם העיקרי שהוביל אותו לקביעה סטטיסטית של 600 ל-1 הוא הזיהוי של מריאמנה מרה כמרים המגדלית. פורברגר הגן על התפקיד שמילא בפרשה, בראיון שהעניק ל-Scientific American, "אכן הרשיתי להם להשתמש בסרט בהסתברות של 600 ל-1 – ואני מוכן לעמוד מאחורי המספר, אבל בתנאי שכל החישובים יתבססו על ההנחות שקיבלתי מראש."

ועם זאת, מניתוח סטטיסטי שביצע ד"ר ראנדי אינגרמנסון עולה כי יש סיכוי של פחות מ-1 ל-10,000 שאכן מדובר בקברו של ישוע מנצרת.

4. אבל מה עם בדיקות הדנ"א? האם הן אינן מוכיחות שישוע אכן נקבר באותה מערה? בואו נבדוק לעומק מה באמת נבדק הלכה למעשה. בבדיקה נלקחו שרידי רקמות (לא נשארו עצמות לבדוק) מהגלוסקמות שיעקובוביץ' זיהה כארונות הקבורה של ישוע ושל מריאמנה, ונעשה שימוש בבדיקת דנ"א מיטוכונדריאלי כדי לקבוע האם הייתה ביניהם קרבה משפחתית. התוצאה הייתה שלילית, והעידה על כך שאין קרבה משפחתית בין השניים מצד האם. מכאן קפצו מפיקי הסרט למסקנה שהם היו נשואים. אבל את בוקהם זה לא מרשים. כך הוא כתב: "אם אותם 'ישוע' ו'מריאמנה' לא היו קרובי משפחה מצד האם, איך אפשר לקפוץ מיד למסקנה שהם בעל ואישה, במקום לחשוב שאולי היו קרובים מצד אביהם?"

העובדה ששני השמות הללו נתגלו באותה מערת קבורה היא שהציתה את ההשערה כי אכן מדובר בקברו של ישוע. אבל מלומדים רבים סבורים שקמרון ויעקובוביץ' סילפו את הראיות כדי לבנות טיעון שאין בו ממש. ואם לא די בכך, יש הרבה מאוד שאלות סותרות שדורשות מענה, לפני שנקפוץ לאיזושהי מסקנה שהופכת על פיה מאות שנים של מחקר היסטורי.

1. מדוע קמרון ויעקובוביץ' לא ציטטו גם מדברי מלומדים שמתנגדים למסקנות שלהם? ב-1996, לדוגמה, כשהבי-בי-סי שידר סרט תעודה קצר על אותו נושא ממש, צוטטו גם טענות סותרות של ארכיאולוגים. למעשה, רוב רובם של הארכיאולוגים מתנגדים לתיאוריה הזאת.
2. כיוון שהמנהג של אותם הימים היה לקבור את המתים בעירם, מדוע נמצאת מערת הקבורה של מרים ושל יוסף דווקא בירושלים, ולא בנצרת? חוקר המזרח התיכון והאנתרופולוג ג'ו זיאס כתב, "אין לזה שום קשר לישוע, שהרי כולנו יודעים שהוא נקרא ישוע הנצרותי, ולא ישוע הירושלמי, ואם משפחה הייתה עשירה דיה כדי להחזיק באחוזת קבר – וסביר להניח שזה לא המקרה – היא ללא ספק הייתה נמצאת בנצרת, ולא כאן בירושלים." זיאס התייחס בביטול לטענתו של קמרון, וקבע שהיא "שקרית".
3. מדוע לא חשפו את הקבר אויביו של ישוע, המנהיגים היהודים? הם חיפשו נאשות את גופתו של ישוע ברחבי ירושלים, וטענו שחסידי גנבו אותה. הם שנאו את ישוע מספיק כדי לרצות בצליבתו, והיו שמחים מאוד למצוא את קברו, לו היה בנמצא.
4. מדוע לא חשפו הרומאים את הכתובות, וקבעו שהן שייכות לישוע? הרי החיילים הרומאים שלטו בעיר כולה, והם ידעו שגופתו נעלמה מהקבר שעליו שמרו בעצמם.
5. מדוע היסטוריונים רומאים או יהודים בני אותה תקופה לא כתבו אפילו מילה אחת על הקבר? אין ולו היסטוריון אחד מאותם הימים שמזכיר את הקבר המדובר.
6. מדוע ציינו קמרון ויעקובוביץ' את הגלוסקמה של יעקב – שהוכחה כזיוף – וראו בה הוכחה נוספת לאמיתות טענותיהם? כתב סי-בי-אס מארק פיליפס דיווח: "הממסד הארכיאולוגי כולו התייצב בשורה אחת כדי להפריך את הטענה. זו הפעם השנייה שערופ דיקברי מעורב בטענה שנויה במחלוקת שקשורה לקבר עתיק, "המשיך פיליפס ואמר. "והאיש שעמד במרכז של אותה טענה קודמת עומד היום למשפט באשמת זיוף." בן ויתרינגטון, מומחה לנצרות הקדומה ומי שהיה מעורב מאוד בפרשת הגלוסקמה של יעקב, אמר גם הוא: "יש סיבות פיזיות להאמין שהיא לא הגיעה מאותה אחוזת קבורה בתלפיות."
7. מדוע חיכו יעקובוביץ' וקמרון ממש עד לחג הפסחא כדי להפיץ גם את הספר וגם את סרט התעודה? עמוס קלונר, הארכיאולוג הראשון שחקר את האתר, אמר שהתיאוריה כולה אינה

עומדת בבחינה ארכיאולוגית אבל היא בהחלט מתכון לרײטינג טלוויזיוני. ״הם רק רצו לעשות מזה כסף,״ הסביר קלונר.

8. מדוע הסכימו חסידיו של ישוע לסבול עינויים קשים והמשיכו לטעון שהוא קם לתחייה, אם ידעו שמדובר במתיחה? חוקר הברית החדשה דארל בוק שאל, ״למה שחסידיו של ישוע ובני משפחתו יקברו את עצמותיו בחלקת הקבר המשפחתית, ואז יתחילו להפיץ שמועה שהוא קם לתחייה והתהלך ביניהם?״

הכה את המומחה

סטיבן פפאן, שרואיין גם בסרט התעודה, טען כי לטענות המועלות בו אין כמעט שום תוקף. ״קשה לי להאמין שנוצרים יקבלו את התיאוריה הזאת,״ אמר פפאן. ״אבל הספקנים, באופן כללי, היו שמחים לקדם רעיונות שפוערים חורים גדולים בסיפור היקר לאנשים רבים כל כך.״ פפאן הוסיף ושאל, ״עד כמה זה אפשרי? מאחת עד עשר – כשעשר פירושו שזה לגמרי אפשרי – הייתי נותן לזה ציון של אחת, אולי אחת וחצי.״

אסנת גואז, דוברת רשות העתיקות, ציינה שהרשות הסכימה לשלוח שתי גלוסקמות לניו יורק, אבל הם לא הכילו שרידי גופות. ״הסכמנו לשלוח את הגלוסקמות, אבל זה לא אומר שהסכמנו עם יוצרי הסרט,״ הסבירה גואז.

ויליאם דבר, מומחה לארכיאולוגיה ולאנתרופולוגיה של המזרח הקרוב, שעבד בחמישים השנים האחרונות עם ארכיאולוגים ישראלים רבים, הסביר שהמומחים מודעים לקיומן של הגלוסקמות כבר שנים. ״העובדה שכולם מתעלמים מהן מעידה על משהו,״ הוסיף דבר, מרצה בדימוס באוניברסיטת אריזונה. ״אם זה לא היה מוליך שולל אנשים רבים כל כך, זה בהחלט היה משעשע.״

למעשה, קמרון ויעקובוביץ' אינם היחידים בטענה שנתגלה קברו של ישוע. בואו נבדוק מי עוד הביא ״ראיות״ לכך בספרים ובאתרי אינטרנט:

פסיקת המלומדים

אז האם באמת נתגלה קברו של ישוע? כדי לגלות את התשובה, בואו נשמע מגדולי המומחים.

ג'ודי מגנס, ארכיאולוגית באוניברסיטת צפון קרוליינה בצ'אפל היל, כעסה על כך שהטענות הועלו במסיבת עיתונאים, ולא במאמר מדעי שעמד בפני ביקורת עמיתים. בפנייה הישירה לתקשורת,

אמרה מגנס, יוצרי הסרט "העלו את הנושא כאילו מדובר בדיון אקדמי לגיטימי, אף שרוב רובם של המלומדים שמתמחים בארכיאולוגיה של אותה תקופה דחו זאת מכל וכל," הסבירה.

מגנס ציינה שבתקופתו של ישוע, משפחות עשירות קברו את מתיהן במערות קבורה שנחצבו בסלע, והעצמות הונחו בתוך גומחות בקירות, ורק לימים הועברו לתוך גלוסקמות.

לדבריה, ישוע בא ממשפחה ענייה, וכמו יהודים רבים מאותה תקופה, סביר להניח שבני משפחתו נקברו בקברים רגילים. "אם משפחתו של ישוע הייתה עשירה מספיק כדי להרשות לעצמה אחוזת קבר חצובה בסלע, היא בוודאי הייתה נמצאת בנצרת, ולא בירושלים," הוסיפה ואמרה.

מגנס גם אמרה שהשמות החקוקים על הגלוסקמות מתלפיות מעידים שהקבר היה שייך למשפחה מארץ יהודה – האזור סביב ירושלים – שם נקראו התושבים בשם הפרטי ובשם אביהם. לעומת זאת, בגליל, שממנו הגיעה משפחתו של ישוע, נהגו להשתמש בשם הפרטי ובעיירת המוצא, הסבירה מגנס.

“ הטיעון הזה [שמדובר בקברו של ישוע] לוקה בחסר מראשיתו ועד סופו.”

נדמה שבקרב הארכיאולוגים קיימת הסכמה נרחבת בעניין זה; כי לאותה המסקנה ממש הגיע גם ויליאם ג'. דבר, חוקר אובייקטיבי שהיה מעורב בחפירות בישראל בחמישים השנים האחרונות. מלומדים רבים בארה"ב רואים בו את גדול הארכיאולוגים המתמחים בביבליה. דבר כותב:

“ אני לא נוצרי. אני לא מאמין. אין לי שום מניע נסתר בפרשה הזאת, אני פשוט חושב שחבל מאוד שהסיפור הזה נופח וסולף.”

תחייתו של ישוע: מיתוס או מציאות

אבל פרט לעניין הקבר עצמו, שאלה נוספת ששואלים רבים ושלא זכתה במענה היא: אילו ראיות קיימות במאה ה-21 שמוכיחות או מפריכות את סיפור תחייתו של ישוע? תשומת הלב התקשורתית שהוענקה באחרונה ל"קבר המשפחתי של ישוע" מחייבת בדיקה אמיתית של הראיות. ספקנים רבים חשבו שאין שום ראיות, ולכן החליטו לכתוב ספרים שמפריכים את סיפור תחייתו של ישוע. אבל אילו ראיות מפתיעות הם גילו?

לחצו כאן וקראו עוד על הטענה הדמיונית ביותר שהועלתה אי-פעם – תחייתו של ישוע!

האם סיפר לנו ישוע מה קורה אחרי שאנחנו מתים?

אם הוא אכן חזר מהמתים, הוא בוודאי יודע מה קורה בצד השני. מה סיפר לנו ישוע על משמעות החיים ועל העתיד שלנו? האם יש דרכים רבות שמובילות לאלוהים, או שמא טען שהוא הדרך היחידה? קראו את התשובות המפתיעות במאמר "למה ישוע?"

לחצו כאן לדיון בשאלה "למה ישוע?" ותגלו מה אמר ישוע על החיים שלאחר המוות.

האם יכול ישוע להביא משמעות לחיים?

המאמר "למה ישוע?" מתייחס לשאלה האם ישוע רלוונטי גם היום. האם יכול ישוע לענות לנו על השאלות הגדולות של החיים: "מי אני?" "למה אני פה?" וגם "לאן אני הולך?" קתדרלות קפואות ותיאורי צליבה הובילו רבים להאמין שהתשובה היא לא, שישוע זנח אותנו כאן להתמודד עם עולם שאיבד שליטה. אבל לישוע היו ממרות רבות על החיים ועל הייעוד שלנו על פני האדמה, וכדאי שנבחן אותן לפני שנתייחס אליו בביטול. המאמר הבא מוקדש למסתורין החשוב מכול: מדוע הלך ישוע על פני האדמה.

לחצו כאן ותגלו גם אתם איך יכול ישוע להביא משמעות לחיים.

לחצו כאן וספרו לנו האם המאמר עזר לכם.

(Edit)